

Juha Mäenpää ps

Kirjallinen kysymys Euroopan unionin ajoneuvojen kiertotalousasetuksen vaikutuksista omaisuudensuojaan

Eduskunnan puhemiehelle

Iltalehti kertoi 17.10.2023, että Suomessa romutetaan vuosittain 70 000—100 000 autoa, mutta autoja katoaa myös järjestelmän tavoittamattomiin. Suomen Autokierrätys Oy arvioi lehtijutussa tuolloin, että vuosittain jopa kymmenentuhannet autot eivät päädy virallisen kierrätysjärjestelmän kautta uusiokäyttöön. Jutun mukaan osa autoista menee osittain laittomasti ulkomaille tai jää takapihoille, metsiin tai muihin paikkoihin, joissa ne voivat rasittaa ympäristöä.

EU haluaakin tehostaa romuautojen kierrätystä. Maaseudun Tulevaisuus uutisoi vuoden alussa, (12.1.2024) Euroopan unionin uudesta ajoneuvojen kiertotalousasetuksesta (ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi ajoneuvojen suunnittelua koskevista kiertotalousvaatimuksista ja romuajoneuvojen jätehuollosta, asetusten (EU) 2018/858 ja 2019/1020 muuttamisesta sekä direktiivien 2000/53/EY ja 2005/64/EY kumoamisesta). Käytetyn auton myyjän pitäisi jatkossa todistaa, ettei kyseessä ole romuauto. Jos auto todettaisiin romuksi, se pitäisi toimittaa viralliseen kierrätykseen. EU:n mukaan ongelmana ovat kierrätyksen ulkopuolelle jäävät autot, ja EU esittääkin niiden tavoittamiseksi erilaisten tarkastusten lisäämistä ja jopa romuajoneuvojen seuranta kaikkialla EU:ssa. Asetuksen rikkojille EU haluaa sakkoja.

Suomi näkee ongelmallisena asetuksen kohdan, jonka mukaan käytetyn auton myyjältä vaaditaan todistus, ettei kyseessä ole romuauto. Säännöksessä jää epäselväksi, millä menettelyllä ajoneuvon omistajan olisi osoitettava, ettei käytetty ajoneuvo ole romuajoneuvo. Lisäksi epäselvää on, annettaisiinko ajoneuvon omistajalle valituskelpoinen päätös siitä, täytyvätkö romuajoneuvon kriteerit. Maaseudun Tulevaisuuden jutun mukaan säädös voi osoittautua jopa kohtalokkaaksi vanhojen autojen kunnostamiseen perustuvalla autoharrastukselle.

Ajoneuvojen kiertotaloutta koskevan asetusehdotuksen käsittely aloitettiin Euroopan unionin neuvostossa helmikuun lopussa 2024. Tämänhetkisten tietojen mukaan käsittely jatkuu neuvostossa ainakin loppuvuoden ajan. Eduskunnassa asiaa on puitu vuoden 2023 lopun ja vuoden 2024 alun aikana ympäristövaliokunnassa, liikenne- ja viestintävaliokunnassa sekä suuressa valiokunnassa (U 72/2023 vp).

Suomessa on autoharrastajia, joilla on säilössä harrasteautoja. Osa on rekisteröityjä, osa rekisteristä poistettuja ja osa ulkomailta ostettuja, joita ei ole vielä edes rekisteröity Suomeen. Näistä harrasteautoista osa on entisöintikohteita ja osa on hankittu varaosa-autoksi. Joillakin autoilla on tunnearvoa esim. perintönä suvulta, ja toisilla taas on rahallista arvoa huomattavasti. Tunnearvoa

Kirjallinen kysymys KK 193/2024 vp

kun ei voi rahallisesti mitata, saattaa toisen "aarre" olla virkamiehen silmissä romu.

Ostin itse viime syksynä ladosta romujen alta auton, joka oli seisonut 25 vuotta mutta oli lähes ruosteeton. Olen kunnostanut autoa itselleni harrasteautoksi. Tällainen auton kunnostaminen on hyvää vastapainoa omalle työlle, ja siinä "hermo lepää". Samassa pihapiirissä oli myös toinen vanha auto, joka on ollut noin 20 vuotta katsastamatta ja täyttäneen kaikki romuauton kriteerit, mutta samanlaisia autoja oli USA:ssa myynnissä ja hinnat vaihtelivat 100 000—130 000 dollarin välillä.

Suomessa on lukuisia varakkaita ihmisiä, jotka ovat sijoittaneet myös arvoautoihin, mutta lisäksi tavallisia ihmisiä, jotka ovat taltioineet autoja kiinnostuksesta, nuoruuden ihantein, tunnearvoihin sekä myös arvon nousun toivossa. Autojen kunnostaminen on myös nuorille hyvä harrastus, joka pitää monet poissa pahanteosta, kuten monet muutkin harrastukset. Kyseistä harrastusta ja asetusta voisi verrata filatelian siten, että tulisi EU-asetus, joka määräisi, että kaikki vanhat ja käytetyt postimerkit pitäisi työntää paperisilppuriin.

Suomen ajoneuvohistoriallinen keskusliitto ry (SAHK) ja Veteraanimoottoripyöräklubi ry (VMPK), jotka yhdessä edustavat noin 14 000:ta harrastajaa Suomessa, antoivat asetusta koskevat kriittiset lausunnot erikoisvaliokunnille käsittelyn aikana. Yhdistysten mukaan asetus vaarantaa historiallisten ajoneuvojen harrastuksen, entisöinnin ja ajoneuvokulttuuriperinnön. Niiden mukaan on tärkeää, että sääntelyviranomaiset suojelevat käytettyjen ajoneuvojen entisöimistä laillisena toimintana, välttävät sellaisen jätelainsäädännön suhteetonta tulkintaa ja täytäntönpaanoa, joka vaarantaa historiallisten ajoneuvojen käyttämisen ja säilymisen, sallivat historiallisten ajoneuvojen ja niiden osien laillisen myynnin, viennin ja tuonnin sekä huomioivat kansalliset erityispiirteet lainsäädännössä (<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/EDK-2024-AK-4812.pdf> ja <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/EDK-2023-AK-44955.pdf>).

Liikenne- ja viestintävaliokunta nosti yksimielisessä lausunnossaan (LiVL 1/2024 vp) esiin samoja huolia asetuksen kielteisistä vaikutuksista vanhojen ja historiallisten ajoneuvojen harrastustoiminnan jatkumiseen ja ajoneuvokulttuuriperinnön säilymiseen. Valiokunta piti erittäin tärkeänä, että asetusehdotuksen sääntely ei haittaa nykyistä monipuolista vanhoihin ja historiallisiin ajoneuvoihin liittyvää harrastus-, kilpailu- tai liiketoimintaa. Lausunnossa muistutettiin, että vanhoilla ajoneuvoilla voi olla merkittävää historiallista, kulttuurillista, harrastuksellista, urheilullista tai erilaiseen liiketoimintaan liittyvää arvoa, vaikkei näitä ajoneuvoja olisikaan rekisteröity museojajoneuvoiksi.

Opetus- ja kulttuuriministeriön toimialaan kuuluvassa Kotimaisten kielten keskuksessa (Kotus) laaditaan sanakirjoja, joista esimerkkinä on Kielitoimiston sanakirja. Se määrittelee sanan "omaisuudensuoja" merkityksen seuraavasti: 1. perustuslain antamista takeista, joilla yksityinen omaisuus suojataan valtiovallan mielivaltaisista ja korvauksettomia toimenpiteitä (erityisesti omaisuuden pois ottamista) vastaan, ja 2. eri alojen lainsäädännön, kuten rikoslain varkaussäännösten, omaisuudelle antama suoja.

Omaisuudensuoja on turvattu sekä kansallisella lainsäädännöllä että kansainvälisillä sopimuksilla. Suomen perustuslain toisen luvun "Perusoikeudet" 15 § "Omaisuuden suoja" toteaa: "Jokai-

Kirjallinen kysymys KK 193/2024 vp

sen omaisuus on turvattu. Omaisuuden pakkolunastuksesta yleiseen tarpeeseen täyttä korvausta vastaan säädetään lailla." Euroopan neuvoston puitteissa tehty Euroopan ihmisoikeussopimuksen ensimmäinen lisäpöytäkirja sellaisena kuin se on muutettuna 11. pöytäkirjalla linjaa artikkelissa 1 omaisuudensuojasta seuraavasti: "Jokaisella luonnollisella tai oikeushenkilöllä on oikeus nauttia rauhassa omaisuudestaan. Keneltäkään ei saa riistää hänen omaisuuttaan paitsi julkisen edun nimissä ja laissa määrättyjen ehtojen sekä kansainvälisen oikeuden yleisten periaatteiden mukaisesti. Edellä olevat määräykset eivät kuitenkaan saa millään tavoin heikentää valtioiden oikeutta saattaa voimaan lakeja, jotka ne katsovat välttämättömiksi omaisuuden käytön valvomiseksi yleisen edun nimissä tai taatakseen verojen tai muiden maksujen tai sakkojen maksamisen." Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen 17. artiklassa todetaan: "1. Jokaisella on oikeus omistaa omaisuutta yksin tai yhdessä toisten kanssa. 2. Keltään älköön mielivaltaisesti riistettävä hänen omaisuuttaan."

Ehdotettu EU-asetus herättää kysymyksen sen yhteensopivuudesta yksityisen omistusoikeuden ja omaisuudensuojan kanssa. Omaisuudensuoja on perus- ja ihmisoikeus. Suomen perustuslain mukaan julkisen vallan taas on turvattava perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Esityksiin tähän oikeuteen kajoamisesta tai sen rajaamisesta ei tule suhtautua välinpitämättömästi.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Miten Euroopan unionin ajoneuvojen kiertotalousasetus vaikuttaa omaisuudensuojaan tai toisinpäin,

miten Suomen perustuslain omaisuudensuoja vaikuttaa Euroopan unionin ajoneuvojen kiertotalousasetukseen ja

miten tämä perusoikeus turvataan, mikäli asetus tulee joskus voimaan?

Helsingissä 15.5.2024

Juha Mäenpää ps